

Deo I

Dobro došli na Internet!

The 5th Wave

By Rich Tennant

„Budući da sam Web dizajner, mislim da vaša prezentacija nije ukrašena s dovoljno zvončića i zviždaljki.“

U ovom delu...

Internet je zapanjujuće mesto. Upravo zato što je prepun računara, tamo je sve komplikovanije nego što bi trebalo da bude. Prvo ćemo pogledati šta je to Internet i kako je izrastao u ovo što sad predstavlja. Ispričaćemo vam šta se tamo dešava i navesti razloge zašto to treba da vas zanima. Posebnu pažnju posvećujemo porodici kao korisniku Interneta, naročito tome koji je najbolji način da deca koriste Internet.

Poglavlje 1

Šta je Internet? Šta je Mreža?

U ovom poglavlju

- ▶ Šta je zapravo Internet?
- ▶ Kad smo već kod toga, šta je mreža?
- ▶ Čemu uopšte služi Internet?
- ▶ Da li je Internet bezbedno mesto?
- ▶ Odakle se Internet pojavio?

Šta je Internet? Šta je Mreža? Je li to isto? Odgovor (koji ćete u ovoj knjizi pročitati neuobičajeno mnogo puta) glasi: „Zависи“. Internet; Web i tehnologije koje podržavaju njihov rad menjaju se brže nego što iko može da prati. U ovom poglavlju započinjemo sa osnovama Interneta i Weba i, što je jednako važno, ukazujemo na ono što se u njemu izmenilo tokom poslednjih nekoliko godina, tako da ćete možda početi da shvatate o čemu se ovde radi.

Ako ste početnik na Internetu, a pogotovu ako nemate baš previše iskustva s računarima, *budite strpljivi*. Mnoge ideje koje ćete ovde sresti sasvim su nove. Odvojite malo vremena za čitanje i ponavljanje, jer je to jedan potpuno nov svet, sa sopstvenim jezikom, i sigurno je potrebno izvesno vreme da mu se prilagodite. Mnogima koristi da u jednom dahu prelete celu knjigu da bi stekli grubu predstavu o čemu govorimo, a drugi, opet, detaljno proučavaju stranicu po stranicu. Bez obzira na vaš lični stil čitanja, upamtite da je ovo potpuno *nova* materija – niko ne *pretpostavlja* da je već razumete. To je nov svet čak i za mnoge iskusnije korisnike Interneta.

Čak i ako ste dugogodišnji korisnik računara, možda ćete utvrditi da se Internet razlikuje od bilo čega što već poznajete. Internet nije nikakav programski paket u čiji vas rad možemo uvesti nizom uzastopnih uputstava. Mi, doduše, pokušavamo da održimo stil „korak po korak“ kad god je to moguće, ali se Internet tome opire kao živo biće, menjajući svoj lik mnogo

brže nego neki Microsoft Word ili Excel, koji mirno čuče u vašem računaru i rade svoj posao. Pošto se organizujete i steknete prva iskustva, specifičan način korišćenja Interneta postaće vam nešto sasvim normalno; no do tada morate da savladate mnoge obeshrabrujuće prepreke.

Dobro, pa šta je taj Internet?

Internet – poznat i kao *Mreža* – najveća je svetska računarska mreža. Možda ćete upitati: „A šta je to mreža?“ Čak i ako mislite da već znate odgovor, verovatno ćete poželeti da pročitate nekoliko narednih pasusa, kako biste bili sigurni da govorimo o istom.

Računarska *mreža* se sastoji od hrpe računara koji su međusobno povezani tako da mogu da komuniciraju na neki način. Po koncepciji, ona liči na radio ili TV mrežu, koja povezuje pregršt odgovarajućih stanica, kako bi sve one istovremeno mogle da emituju najnoviju epizodu serije „Prijatelji“.

Ne preterujmo sa analogijama. TV mreža šalje istu informaciju svim stanicama u isto vreme (zato se naziva TV *difuziona* mreža); kod računarskih mreža, svaka pojedinačna poruka se obično prosleđuje samo određenom računaru, pa razni računari u istoj mreži mogu da prikazuju različite programe. Za razliku od TV difuzne mreže, računarske mreže neizostavno omogućuju dvosmerni saobraćaj: kada računar A pošalje poruku računaru B, onda i računar B može da odgovor vrati natrag do računara A.

Neke računarske mreže sadrže centralni računar uz mnoštvo udaljenih stanica koje su mu podređene (kao npr. centralni računar za rezervaciju avionskih karata, zajedno s hiljadama terminala, rasutim po aerodromima i putničkim agencijama). Druge mreže, a ovde je i Internet, mnogo su „demokratskije“ ustrojene, i omogućuju ravnopravan dijalog između bilo koja dva računara. Mnogi novi bežični uređaji – mobilni telefoni, džepni računari, lični digitalni pomoćnici i sl. – spadaju u ovu kategoriju i proširuju doseg Interneta do svakog pojedinca lično.

Internet ne predstavlja jedinstvenu mrežu – on je u stvari mreža umreženih mreža, između kojih informacije nesmetano teku. Veličina pojedinačnih mreža proteže se od gigantskih, zvaničnih mreža u korporacijama kao što su AT&T, General Motors i Hewlett-Packard, pa do sasvim malih i anonimnih, kao što je ona u Johnovoj spavaćoj sobi, sastavljena od para polovnih personalnih računara. Mreže na koledžima i univerzitetima odavno su deo Interneta, a sada mu se pridružuju i mreže srednjih, čak i osnovnih škola. U zadnjih nekoliko godina korišćenje Interneta i računara toliko se raširilo da sve više porodica ima kužne računarske mreže, sa čijih se računara članovi porodice samostalno povezuju sa Internetom.

Zašto se o njemu toliko priča?

Gde god da se osvrnete, naći ćete tragove Interneta. Proizvodi za domaćinstvo, posetnice, emisije na radiju i spiskovi saradnika na kraju filmova – svi oni navode svoje Web adrese (koje obično počinju sa „www“ i završavaju sa „.com“) i adrese e-pošte. Novi poznanici radije daju svoju adresu e-pošte nego broj telefona. Svi se „uključuju i povezuju“. Da li oni misle na istu „mrežu nad mrežama“? Da, naravno, a za to ima još razloga.

Internet je nova komunikaciona tehnologija, koja utiče na naš život isto kao telefon i televizija. Neki čak veruju da je u oblasti širenja informacija Internet najznačajniji pronalazak posle Gutenbergove štamparske mašine. Ako koristite telefon, pišete pisma, čitate novine i časopise, bavite se nekim poslom ili obavljate bilo kakvo istraživanje, Internet može radikalno izmeniti vaš pogled na svet.

Kod mreža veličina mnogo znači, jer što je mreža veća, može više i da ponudi. A budući da je Internet najveća svetska računarska mreža, prosto je neverovatno šta se sve na njemu može naći.

Kada ljudi danas govore o Internetu, obično pominju ono šta mogu s njim da urade, šta su tamo pronašli i koga su sreli. Milioni računara priključeni na Internet razmenjuju podatke na mnogo različitih načina. Opseg tih usluga tako je širok da zbog ograničenosti prostora u ovom poglavlju ne možemo da iznesemo potpun spisak, ali ipak dajemo kratak pregled:

- ✓ **Elektronska pošta (e-pošta):** Ovo je verovatno najčešće korišćena usluga – poruke možete razmenjivati s milionima ljudi širom sveta. Ljudi koriste elektronsku poštu za sve ono za šta bi mogli da koriste obična pisma, faks poruke, posebnu isporuku dokumenata ili telefon: za ogovaranje, recepte, tračeve, ljubavna pisma – ostalo nabrojte sami. (Načuli smo da je neki čak koriste i za obavljanje poslova.) Elektronske *liste slanja* (engl. *mailing lists*) omogućuju vam da se pridružite raspravama između osoba sličnih interesovanja i da ih upoznate putem Mreže. Ovo je do detalja opisano u poglavljima 10 i 11.
- ✓ **World Wide Web:** Kada ljudi danas pričaju o krstarenju Mrežom, često misle na obilazak pojedinih lokacija ove (pazi sad!) multimedijske, hiperpovezane, globalne baze podataka. U stvari, više se govori o Webu nego o Mreži. Je li to isto? Strogo uzev, odgovor je „Ne“. Ali u praksi, odgovor za mnoge je „Da“. U poglavlju 6 ispričaćemo vam istinu, celu istinu i ništa sem istine.

Za razliku od ranijih usluga na Internetu, Web kombinuje tekst, slike, zvuk, video sekvence, animaciju, pa čak i „živo“ emitovanje vesti, koncerata i života u prirodi. Za kretanje po njemu dovoljno je pritisnuti miša. Web lokacije (engl. *Web sites*), koje predstavljaju skupove Web strana, rastu brže nego što biste izgovorili reč „keks“, a nove lokacije se pojavljuju gotovo svakog minuta. Kada je ova knjiga prvi put napisana, 1993. godine, Internet je imao samo 130 Web lokacija. Danas ih je više miliona, a statistika ukazuje na to da im se broj udvostručava svakih nekoliko meseci.

Softver koji se koristi za krstarenje Webom poznat je kao čitač (engl. *browser*), a danas su među njima najpopularniji Netscape i Internet Explorer. Detaljno ih opisujemo u poglavlju 6, kao i jednu njihovu manje raširenu, ali vrednu alternativu.

- ✓ **Časkanje:** Širom sveta ljudi razgovaraju o svakojakim temama. Prostorije za časkanje (engl. *chat rooms*) biraju nasumice, ali ima i onih koji preko Interneta časkaju samo sa određenom osobom. Da bi časkali, oni koriste usluge mrežnih servisa America Online, Microsoft, Yahoo, Internet Relay Chat (IRC) ili druge servere na Webu. Kako se časka na Internetu, videćete u poglavlju 15.
- ✓ **Razmena trenutnih poruka (engl. *Instant Messaging, IMing*):** Pomoću specijalnih programa instaliranih na računarima svih zainteresovanih, razgovor možete započeti kad god vam se prohte. Windows Messenger, Yahoo Messenger, ICQ i AOL Instant Messenger omogućavaju slanje poruka koje „iskaču“ na ekranu odabranog primaoca. Priča se o veštim omladincima koji istovremeno mogu da razmenjuju poruke sa 13 sagovornika. O spomenutim programima biže reči u poglavlju 14.

Nekoliko priča iz života

Stariji osnovci u San Dijegu koriste Internet da bi razmenjivali pisma i priče s vršnjacima u Izraelu. Mada je sve to samo radi zabave i druženja sa strancima, jedna ozbiljna akademska analiza ukazuje da deca pišu bolje onda kada imaju stvarnog sagovornika. (Kakvo iznenađenje!)

U mnogim slučajevima, Internet predstavlja najbrže i najpouzdanije sredstvo za prenos informacija. Septembra 1998, kada je američki specijalni tužilac dostavio Kongresu svoj izveštaj o skandalu u kojem su učestvovali američki predsednik Klinton i Monika Levinski, Kongres je brzo taj izveštaj objavio na Mreži i tako omogućio milionima ljudi da ga pročitaju istog dana kada je dostavljen. (Možemo raspravljati o tome da li je to bio pametan potez, ali Internet je omogućio obelodanjivanje tog izveštaja.) A prethodno je elektronski trač časopis *Drudge Report* na Mreži objavio mnoge detalje skandala.

U satima i danima neposredno posle terorističkih napada na Ameriku od 11. septembra 2001, ljudi su odustali od upotrebe preopterećenog telefonskog sistema (naročito beskorisni bili su mobilni telefoni) i okrenuli su se e-pošti kako bi saznali da li su njihovi bližnji i poznanici preživeli. Web je američkom narodu prenosio vesti iz celog sveta i tako im omogućio da nazru kako ostatak sveta vidi tu situaciju.

Tokom iračkog rata 2003, vojnici i civili su vezu s prijateljima i rođacima održavali putem e-pošte. Jedan bagdaski mladić držao je na Webu svoj dnevnik (engl. *weblog* ili *blog* – poglavlje 9) koji su čitali mnogi po celom svetu i tako upoznali njegovo gledište na razvoj događaja koji je doveo do rata.

Nešto slično se dogodilo i kod nas – za vreme demonstracija u Beogradu krajem 1996. i početkom 1997. godine, radio B92 je bio jedina nezavisna stanica koja je izveštavala sa samog mesta događanja. Ometanjem njihovog predajnika građani Jugoslavije izgubili su mogućnost da čuju drugu stranu priče od one koju su im servirali zvanični mediji. Tada je B92 počeo emitovanje svog programa preko Interneta, koristeći RealAudio tehnologiju – stanica koja se do tada čula samo na užem području Beograda dobila je slušaoce iz celog sveta. I tako su naši ljudi, umesto radio-prijemnicima, počeli da se okreću onim čudnim kutijama sa ekranom (ne, to nije televizor) da bi saznali najnovije vesti.

Istraživači s područja medicine iz celog sveta koriste Internet za održavanje baza podataka koje se neprekidno menjaju. S druge strane, pacijenti koriste Internet za međusobnu podršku i razmenu iskustava kod pojedinih oboljenja. Mnogi lekari omogućavaju svojim pacijentima da s njima komuniciraju putem e-pošte kada se radi o pitanjima koja nisu hitna.

Internet ima i mnogo prozaičnije aspekte. Navedimo neke iz ličnog iskustva.

- ✓ Kada smo započeli pisanje svoje megaknjige, *Internet Secrets* (Tajne Interneta), „okačili“ smo oglase na Internet, moleći za priloge. Dobili smo odgovore sa sve četiri strane sveta. Mnogi od onih koji su poslali priloge, postali su naši prijatelji, tako da sada, kud god se maknemo – imamo koga da posetimo. Ovo može i *vama* da se dogodi.
- ✓ Svakog dana dobijamo iz celog sveta elektronske poruke čitalaca naših knjiga iz serije *...za neupućene*, i srećni smo što su to često poruke koje oni prvi put šalju.
- ✓ Softver za Internet najlakše se može pronaći baš na Internetu. Kada čujemo za neku novu uslugu, obično nam treba svega nekoliko minuta da pronademo softver za svoje računare (različiti personalni računari s različitim verzijama Windowsa i Macintosh), da ga preuzmemo i pokrenemo. Dobar deo raspoloživog softvera na Internetu je besplatan ili jeftin server.
- ✓ Kada je Margy htela da kupi polovni Subaru, ona i njen muž su na Internetu pronašli ponude odgovarajućih modela kod prodavaca automobila iz cele države. Mogli su dobiti i podatke o osiguranju i registraciji kola pre nego što su otišli da vide kola, tako da su saznali gde i koliko su kola bila vožena, i da li su pretrpela teže sudare.

Internet ima svoje lokalne i regionalne delove. Kada se John odlučio da proda svoj pouzdani ali već dotrajali kamionet, našao je kupca u roku od dva dana preko oglasa koji je istakao u lokalnom prodajnom delu Interneta. Margin muž je prodao svoj polovni računar u roku od pola sata nakon isticanja ponude u odgovarajućoj diskusionalnoj grupi Useneta. Carol na Internetu traži najave kulturnih događaja i bioskopski program.

Zašto je ovaj medij drugačiji?

Internet se razlikuje od bilo kog drugog komunikacionog medija s kojim smo se sreli. Bez obzira na uzrast, boju kože, veru i zemlju iz koje potiču, ljudi slobodno razmenjuju ideje, priče, podatke i proizvode.

Svako može da mu pristupi

Ono zbog čega Internet deluje tako moćno jeste činjenica da je to verovatno najotvorenija mreža na svetu. Na hiljade računara obezbeđuju usluge koje su na raspolaganju svakom ko ima pristup Internetu. Nekad su mreže ograničavale ono što dozvoljavaju korisnicima i za svaku uslugu zahtevale poseban ugovor, ali Internet povezuje sve i svakoga sa svačim. Mada i na Internetu postoje usluge koje se plaćaju (i sve ih je više svakog dana), većina je besplatna – nakon što platite pristup davaocu usluga. Ukoliko već nemate pristup Internetu s posla, iz škole, biblioteke ili potkrovlja vašeg prijatelja, verovatno ćete morati da ga platite, angažujući nekog davaoca Internet usluga (engl. *Internet service provider*). O njima govorimo u poglavlju 4.

On je politički, društveno i verski ispravan

Još jedna izuzetna stvar kod Interneta jeste to što je on, reklo bi se „društveno neraslojen“, a to znači da nijedan računar nema prednost nad drugim, niti je jedna osoba u bilo čemu bolja od druge. Vaša ličnost će na Internetu biti predstavljena isključivo preko vaše tastature. Ako to što unosite preko nje, drugima izgleda interesantno i razumno, tako ćete biti i prihvaćeni. Potpuno je nevažno koliko imate godina, kako izgledate, da li ste učenik, poslovni magnat ili građevinski radnik. Fizička hendikepiranost takođe nije od značaja – mi razmenjujemo misli i sa onima koji ne vide ili ne čuju. Da nam to nisu sami saopštili, nikada ne bismo pogodili. Ljudi se ističu u ovoj zajednici na Internetu, neki slavno a neki neslavno, ali sve to sami zasluže.

Prednosti Mreže

Možda vam je već više nego jasno da se tehnologija Interneta menja toliko brzo da vam se deveto izdanje *Interneta za neupućene* našlo u rukama pre nego što ste pošteno i pregledali osmo. (Ovo isto smo rekli i za prošla izdanja.) Upitaćete se: „Da li je moguće da se toliko promenio?“ Slobodno možete da poverujete nama, jer i mi sebi uvek postavljamo isto pitanje. Kratko i jasno, odgovor je: „Da“. Zaista je *toliko* različit ove godine. Moramo da naglasimo da je ove godine Internet glavni hit i da ćete vrlo brzo ispasti iz trenda ako se već niste prikopčali. Sve je više vesti koje se pojavljuju na Internetu pre nego na drugim medijima, a oni koji ne koriste računare rapidno gube tlo pod nogama.

Doseže li Internet baš svuda?

Nakon iznete tvrdnje da se Internet prostire po svim kontinentima, neki skeptični čitaoci bi mogli da primete kako je i Antarktik kontinent, bez obzira što se njegovo stanovništvo uglavnom sastoji od pingvina, koji se (koliko nam je poznato) ne zanimaju za računarske mreže. Da li i tamo ima Interneta? O, da. Nekoliko mašina u Scottovoj bazi (McMurdo Sound na Antarktiku) priključene su na Internet preko radio veze s Novim Zelandom. Baza na Južnom polu navodno ima vezu sa Sjedinjenim Državama, ali to ne znamo tačno, jer nije objavila svoju elektronsku adresu.

U trenutku dok ovo pišemo, verovatno se najveći komad zemlje bez Interneta nalazi na ostrvu kraljice Elizabete na kanadskom Arktiku. (Ranije smo navodili da je to Nova Gvineja, veliko planinsko ostrvo severno od Australije obraslo džunglom, ali smo 1997. godine primili e-poštom odande poruku, u kojoj nas jedan korisnik obaveštava o svom novom davaocu Internet usluga.) **Napomena:** Ako se nalazite na ostrvu i tamo ste umreženi, molimo vas da nas odmah obavestite!

Evo nekoliko mogućnosti za korišćenje Interneta:

- ✓ **Prikupljanje informacija:** Na mnogim računarima nalaze se datoteke prepune informacija koje se mogu besplatno preuzeti. Teme se protežu od poreskih formulara koje možete odštampati pomoću svog računara do oglasa za kućne pomoćnice, nepokretnosti koje se nude na prodaju i recepata. Od presuda Vrhovnog suda SAD i bibliotečkih kataloga, preko tekstova starih knjiga, digitalizovanih slika (od kojih su mnoge prikladne za gledanje u porodičnom krugu), pa do neverovatne količine raznoraznog softvera, od igrica do operativnih sistema – na Mreži ćete naći gotovo sve. Možete saznati kakvo je vreme na bilo kojoj tački Zemljine kugle, pregledati bioskopski program, pa čak i školske ocene.
- ✓ **Naročite alatke,** poznate kao *pretraživači* (engl. *search engines*), *katalozi* (engl. *directories*) i *indeksi* (engl. *indices*), pomažu vam da pronadete ono što tražite na Mreži. Mnogi se trude da stvore najbrži, najinteligentniji pretraživač i najpotpuniji indeks na Mreži. Ukazaćemo vam na najkompletniji pretraživač ove godine, Google, kako biste stekli predstavu o čemu govorimo. U uvodu je pomenuto da ćete ponegde naići na Web sličicu (na margini); ona ukazuje na izvor na Mreži iz koga možete da crpete informacije, kako će to biti opisano u poglavlju 16.
- ✓ **Traženje ljudi:** Ako ste odavno izgubili svaki kontakt sa svojom simpatijom iz mladih dana, sada je prilika da je potražite bilo gde na zemlji. Možete, na primer, da iskoristite usluge telefonskih imenika da biste pretražili čitavu državu. O ovome ćemo raspravljati detaljnije u poglavlju 7.

- ✓ **Pronalaženje poslova, proizvoda i usluga:** Nova usluga kataloga oglašivača omogućuje da pretražujete prema vrsti firme koju tražite. Možete da naznačite i područje ili poštanski broj da biste bliže odredili lokaciju firme. Mnogi lutaju tražeći specijalni poklon za svoje drage. Recimo, jedna prijateljica mi je ispričala da ju je potraga za ukrasnim visećim medvedićem odvela do firme na Aljasci, koja je imala baš ono što je ona tražila. Otac Johna i Margy našao je pomoću Interneta baš onakav kristal kakav je tražio, ali u Australiji.
- ✓ **Istraživanje:** Firme koje se bave pravom (advokati, zastupnici) uvidele su da iste informacije, za čije su pribavljanje ranije plaćale specijalnim službama i po 600 dolara na sat, mogu da dobiju besplatno kada se direktno priključe na Internet. Oni koji se bave prometom nekretnina koriste demografske podatke s Mreže, zajedno sa statistikama o nezaposlenosti, da bi što realnije utvrdili vrednost nekretnina. Genetičari i naučnici drugih profila preuzimaju najsvežije rezultate istraživanja s mesta širom sveta. Poslovni ljudi, ili oni koji to tek postaju, istražuju svoju konkurenciju upravo putem Mreže.
- ✓ **Obrazovanje:** Nastavnici u školama širom sveta usaglašavaju svoje projekte preko Mreže. Studenti na višim školama i univerzitetima dopisuju se sa svojim porodicama elektronskom poštom, jer je to brže od obične pošte, a mnogo jeftinije od telefonskog razgovora. Studenti svoja istraživanja obavljaju od kuće, sa svojih kućnih računara. Na Mreži se množe i najnovija izdanja čuvenih enciklopedija.
- ✓ **Kupovina i prodaja:** Na Internetu možete kupiti sve, od knjiga do akcija minipivare. Čujemo da se neki dinar može zaraditi ako ispraznite ormare i prodate svoj stari krš na eBayu. Ono na šta ovde treba obratiti pažnju, obrađeno je kasnije u ovom, kao i u poglavlju 8.
- ✓ **Putovanja:** Mnoga mesta, gradovi, pa i zemlje koriste Web za objavljivanje turističkih informacija. Tu oni koji žele da putuju mogu da nađu informacije o vremenskim prilikama, mape, podatke o radnom vremenu muzeja i galerija, red vožnje aviona, autobusa i vozova, i da kupe karte za njih.
- ✓ **Intranet mreže:** Zar niste čuli? Preduzeća su otkrila da je taj Internet zaista korisna stvar. Kompanije su počele da koriste elektronsku poštu na sopstvenim internim mrežama i eksterno, za komuniciranje sa svojim radnicima, kupcima, dobavljačima i drugim poslovnim partnerima. Mnoge kompanije na Web stranama objavljuju interne informacije kao što su olakšice za zaposlene, formulare za izveštaje o troškovima i porudžbenice. Računarska mreža kojoj se može pristupiti iz preduzeća, ali ne i izvan njega, naziva se *intranet*. Izgleda da e-pošta i interne mreže smanjuju količinu papira koja kruži u nekim organizacijama. O intranet mrežama govorimo u poglavlju 2.
- ✓ **Marketing i prodaja:** Softverske kompanije prodaju softver i ažuriraju ga preko Mreže. (Izuzev gomile AOL-ovih CD-ova koji nam služe kao podmetači za čaše, nemamo drugih, jer softver većinom dolazi sa Interneta.) I druge kompanije prodaju svoje proizvode putem Mreže. Mrežne prodavnice knjiga ili muzičkih medija omogućuju da po njima preturate, birate naslove i da platite – sve preko Interneta.

- ✓ **Igre i tračarenje:** Igre koje se igraju na Internetu lako mogu da vam oduzmu dobar broj radnih sati i znatan deo vremena koji biste inače namenili snu. Možete da izazovete igrače koji se nalaze bilo gde na globusu (i oni vas, naravno). Na Webu ćete naći još mnogo sličnih višekorisničkih igara, kao što su tradicionalno zarazni bridž, tablič, šah, mice itd. U poglavlju 20 uputićemo vas gde da ih nadete.
- ✓ **Ljubav:** Na Mreži ima mesta za ljubav i romantiku. Oglašavaju se i samci, a lokacije za sklapanje poznanstava nadmeću se za mušterije. Sasvim suprotno raširenoj predstavi o Internetu, zajednicu na Mreži ne sačinjava više samo gomila mladanih muških zaludenika za tehniku.
- ✓ **Lečenje:** Pacijenti i lekari neprestano su u toku s najnovijim zbivanjima na polju medicine, razmenjuju iskustva o pojedinim terapijama i pružaju jedni drugima podršku pri rešavanju medicinskih problema. Čak znamo da neki lekari razmenjuju elektronsku poštu direktno sa svojim pacijentima.
- ✓ **Investicije:** Ljudi sprovode finansijska istraživanja, kupuju akcije i investiraju putem Mreže. Neke kompanije posluju preko Mreže tako što trguju sopstvenim deonicama. Investitori pronalaze nove projekte za finansiranje, a novi projekti pronalaze kapital za realizaciju.
- ✓ **Organizovanje skupova:** Organizatori raznih konferencija i sajmova su zaključili da je najbolji način za slanje informacija, poziva za učešće i za registrovanje učesnika, ako se to uradi preko Mreže. Informacije se mogu redovno ažurirati, a troškovi obaveštavanja dramatično padaju. Registrovanjem preko mreže otpadaju troškovi za osoblje koje bi to moralo da obavi na licu mesta, a nema više ni beskonačne gnjavaže u redu pred šalterom.
- ✓ **Neprofitne organizacije:** Crkve, sinagoge, džamije i druge društvene organizacije objavljuju svoje strane na Webu i na taj način obaveštavaju korisnike Weba o sebi, privlačeći novo članstvo. Crkveni mrežni bilten *uvek* izlazi pre nedelje.

Malo razmišljanja o bezbednosti i privatnosti

Internet je neobično mesto. Mada na prvi pogled potpuno anoniman, on to u stvari nije. Za svoje korisničko ime na Internetu ljudi obično biraju neku asocijaciju na svoj stvarni identitet: svoje ime ili inicijale ili neku kombinaciju s nazivom univerziteta, odnosno firme u kojoj rade, što omogućuje da se relativno lako dođe do stvarne osobe. Danas, međutim, uz mogućnost korišćenja nadimaka (engl. *screen names*) (pogodnost servisa America Online) i više adresa e-pošte (pogodnost koju pružaju mnogi davaoci Internet usluga), otkrivanje vašeg identiteta je u potpunosti stvar samo vašeg izbora.

Odakle se Internet pojavio?

Predak Interneta je *ARPANET*, projekat koji je 1969. godine finansiralo Ministarstvo odbrane SAD (Department of Defense, DOD) radi ispitivanja pouzdanosti umrežavanja, a i povezivanja DOD-a sa izvršiocima vojnih istraživanja, među kojima je bio i niz univerziteta, finansiranih od strane vojske. (*ARPA* je skraćenica za Advanced Research Projects Administration – Uprava za razvojne istraživačke projekte, ogranak DOD-a zadužen za dodelu love. Da bi zabuna bila veća, ova Uprava je sada poznata kao *DARPA*, a dodato *D* potiče od Defense – Odbrana, kako ne bi bilo nikakve sumnje odakle pare potiču.) Mada je *ARPANET* započeo skromno i povezivao tri računara u Kaliforniji sa jednim u Juti, ubrzo se raširio po celom kontinentu.

Početkom 1980-ih *ARPANET* je prerastao u prvi Internet, grupu međusobno povezanih mreža koje su povezivale mnoge obrazovne i istraživačke lokacije koje je finansirala američka Nacionalna fondacija za nauku (NSF), pored onih lokacija koje je od ranije finansirala vojska. Do 1990. godine Internet se već toliko proširio da je postalo jasno da nema povratka na staro, pa su se *DARPA* i *NSF* povukli u korist komercijalnih mreža koje sačinjavaju današnji Internet. Nekima upravljaju velike i opštepoznate organizacije kao *AT&T*, *Sprint*, *Verizon* i *Quest*, a drugima specijalizovane Internet kompanije kao *Level3* i *Verio*. Nije važno na koju od njih ste povezani, pošto su sve one povezane međusobno i zajednički čine ogromni Internet. Više podataka o tome potražite na našoj Web strani net.gurus.com/history.

Zavisno od toga ko ste i šta želite da radite na Mreži, možda ćete poželeti više različitih imena i različitih naloga. Evo nekoliko sasvim opravdanih razloga za takvu odluku:

- ✓ Profesionalno se bavite nekom strukom, recimo da ste lekar, i želite da se uključite u neku listu slanja ili neku diskusionu grupu, ali niste voljni da budete zasuti pitanjima o vašem profesionalnom mišljenju u pogledu najrazličitijih zdravstvenih problema vaših sagovornika.
- ✓ Tražite pomoć u nekoj sferi za koju smatrate da je sasvim privatna i ne biste želeli da za vaš problem doznaju ljudi oko vas.
- ✓ Mrežu koristite u poslovne svrhe i za druženje, i ne želite da mešate ove dve aktivnosti.

I jedno upozorenje za sve kojima može pasti na pamet da zloupotrebe anonimnu prirodu Interneta: većina aktivnosti na Mreži može se pratiti do izvora. Ako počnete da zloupotrebljavate Mrežu, saznaćete da niste toliko anonimni koliko ste mislili.

Bezbednost na prvom mestu

Anonimna, bezlična priroda Interneta ima i svoju tamnu stranu.

Tokom ćaskanja na Internetu i u svim drugim situacijama kada ne poznajete one s druge strane, nemojte koristiti svoje puno ime. Nepoznatim osobama nikada ne šalžite svoje ime, adresu i broj telefona preko Mreže. Ne verujte osobama koje govore da su iz „službe za tehničku podršku AOL-a“ ili neke slične autoritativne organizacije, a koje od vas traže da im saopštite svoju lozinku. Nijedan legitimni subjekt neće od vas tražiti tako nešto. Budite naročito obazrivi pri saopštavanju informacija o svojoj deci. Ne popunjavajte lične obrasce u prostorijama za ćaskanje ako treba da u njih unesete imena svoje dece, mesto stanovanja, školu, starost, adresu ili broj telefona, jer se ti podaci uvek koriste za „ciljani marketing“ (poznatiji kao neželjena e-pošta).

Mada se to retko događa, ipak su poznata velika razočarenja pri pokušajima da se poznanici sa Interneta prenesu u stvarni svet. S druge strane, takvi susreti su doneli i mnoštvo lepih iznenađenja. Mi smo, lično, stekli neke od naših najboljih prijatelja upravo zahvaljujući Mreži, a neki od njih, kada su se upoznali, čak su se i venčali. Ovom pričom samo želimo da vas posavetujemo da upotrebite zdrav razum kada poželite da zakazete sastanak s prijateljem s Mreže. Evo i nekoliko napomena:

- ✓ Pre nego što prihvatite sastanak, porazgovarajte s dotičnom osobom telefonom. Ako vam se ne sviđa način govora osobe s druge strane žice ili osetite bilo kakvu nelagodnost, ne prihvatajte sastanak.
- ✓ Zavisno od konteksta, pokušajte da se o datoj osobi malo raspitate. Ako ste se susreli u diskusionoj grupi ili prostoriji za ćaskanje, upitajte nekoga koga poznajete šta misli o toj osobi. (Dame, upitajte druge žene pre nego što zakazete sastanak nepoznatom muškarcu.)
- ✓ Sastanite se na dobro osvetljenom javnom mestu. Povedite na sastanak nekoga sa sobom.
- ✓ Ako ste još uvek dete, povedite i jednog roditelja sa sobom. Nikada, apsolutno nikada se nemojte sastajati s nekim s Mreže bez izričitog roditeljskog odobrenja.

Mreža je zaista božanstveno mesto, a susretanje novih ljudi i sklapanje novih prijateljstava jeste veliko iskušenje. Samo želimo da se uverimo da ćete biti oprezni.

Zaštitite svoju privatnost

Odrasli smo uz jasne predstave o slobodi i privatnosti, i često ih smatramo unapred zagarantovanim. Čini nam se da se ono što smo, kuda idemo i šta radimo ne tiče nikoga sve dok druge ostavljamo na miru.

No, mnogi su izuzetno zainteresovani za naš identitet, za naše kretanje (barem po Mreži) i, naročito, za ono šta kupujemo.

Ima ljudi koje brine mogućnost da njuškala na Mreži presretnu i pročitaju njihovu privatnu e-poštu ili Web strane. To je malo verovatno, premda svoje dokumente možete zaštititi lozinkom. Ozbiljniji problem su reklamne agencije koje prave profile kupaca pamteći Web lokacije koje ste posetili i robu koju ste kupili. Većinu reklama na Webu pravi šaćica kompanija, kao što su `doubleclick.com` i `advertising.com`, koje pomoću svojih reklama mogu da utvrde da ista osoba (vi) posećuje razne Web lokacije i tako napravi profil vas kao kupca. Oni kažu da to ne rade, ali ne kažu da to neće raditi.

U celoj knjizi ćemo vas upozoravati na situacije u kojima vaša privatnost ili bezbednost mogu biti ugrožene i predlagati vam načine da se zaštitite.

Istorijat Interneta na ovim prostorima

Internet je i kod nas prešao put sličan onome u svetu. Pošto se sve dešavalo sa skoro dve decenije zakašnjenja, devedesete su nas primorale da drastično ubrzamo tempo. Univerzitetski centri su se ispezivali tokom osamdesetih, čineći akademsku mrežu.

Krajem devedesetih godina prošlog veka započelo je masovnije komercijalno korišćenje Interneta na ovim prostorima. Najveći evropski davalac Internet usluga, EUnet, otvorio je svoje predstavništvo, za njim je i domaća firma Telefonija ponudila svoje usluge korisnicima, a u trku se uključio i Telekom Srbija.

U ovom trenutku broj domaćih komercijalnih korisnika prešao je nekoliko stotina hiljada, hiljade firmi imaju svoju prezentaciju na Webu i poseduju direktnu vezu sa Internetom preko nekog od davalaca Internet usluga. Nadamo se da će vam ova knjiga pomoći da i vi postanete jedan od njih.